

Γ'.

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Συνοπτική έκθεσις πεπραγμένων τοῦ ἔτους 1974

I. Εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν π ρ ο σ ω π ι κ ὸ ν τοῦ Κέντρου προσετέθη ἀπὸ 1-10-74 ὁ Κωνσταντῖνος Λάππας, ἀναμένεται δὲ ὁ διορισμὸς τριῶν εἰσέτι συντακτῶν πρὸς πλήρωσιν ἰσαρίθμων κενῶν ὀργανικῶν θέσεων.

II. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Κέντρου εἰσήχθησαν (ἐξ ἀνταλλαγῶν καὶ δωρεῶν ἢ δι' ἀγορᾶς) 312 τόμοι βιβλίων καὶ περιοδικῶν, ἑλληνικῶν καὶ ξένων (ἀρ. βιβλίου εἰσαγωγῆς 5677-5989).

III. Εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Κέντρου προσετέθησαν μικροφίλμς καὶ φωτογραφίαι χειρογράφων, ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ σπανίων ἐντύπων ἀπὸ βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα τῆς ἡμεδαπῆς καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς (ἐξ ἙΑΓΙΟΥ ὌΡΟΥΣ, ἙΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, ΓΑΛΛΙΑΣ, κ. ἄ.).

Μεταξὺ ἄλλων ἀποκτημάτων εἰς τὰς συλλογὰς τοῦ Κέντρου προσετέθη ἐπίσης (ἐξ ἀγορᾶς): «Χάρτης τῆς ἀρχισατραπείας τοῦ Ἰκονίου» ἐκδοθεὶς τὸ 1812 (τὸ μόνον ἴσως σωζόμενον σήμερα ἀντίτυπον).

IV. Τὸ Κέντρον παρέλαβεν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τὸ εἰς αὐτὴν δωρηθὲν πρὸ ἑτῶν ΑΡΧΕΙΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ καὶ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν συστηματικὴν ταξινόμησιν καὶ καταγραφὴν αὐτοῦ, μὲ προοπτικὴν τὴν σύνταξιν καὶ δημοσίευσιν λεπτομεροῦς καταλόγου, περιλήψεως τῶν περιεχομένων, εὑρετηρίου κτλ., ἐνδεχομένως δὲ καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀξιολογωτέρων τμημάτων αὐτοῦ εἰς σειρὰν τόμων. Πρόκειται περὶ πλουσιωτάτης ἀρχεῖακῆς συλλογῆς, ἣ ὁποία, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προσωπικὰ κατάλοιπα τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων καὶ τοῦ ἱατροφιλοσόφου Σοφοκλέους Οἰκονόμου, περιέχει παντοειδῆς ὕλικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑκκλησίας, τῶν σχολείων, τῶν λογίων καὶ τῶν γραμμάτων ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως καὶ ἐντεῦθεν: πατριαρχικὰ σιγίλλια καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ γράμματα, χιλιάδας ἐπιστολῶν Ἑλλήνων λογίων, κληρικῶν καὶ ἄλλων, ἀντίγραφα χειρογράφων, σπάνια ἔντυπα (ἰδίως μονόφυλλα) καὶ πολλὰ ἄλλα. Μετὰ συστηματικὴν μελέτην καὶ διαλογὴν, τὰ σημαντικώτερα τῶν περιεχομένων τοῦ Ἀρχείου τούτου ἐμικροφωτογραφήθησαν πρὸς διάσωσιν

των ἐκ παντὸς ἐνδεχομένου κινδύνου. (Ἡ ἐργασία αὕτη ἤρχισε κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος, εὐθὺς ὡς ἡ Χώρα ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν Γενικῆς Ἐπιστρατεύσεως).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἡ Ἀκαδημία μεριμνᾷ ὄχι μόνον διὰ τὴν διαφύλαξιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξιοποίησιν τῶν εἰς αὐτὴν ἐμπεπιστευμένων θησαυρῶν. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἀποβλέπει ἡ ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ ἀναληφθεῖσα προσπάθεια.

V. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου καὶ οἱ ὀλιγάριθμοι συνεργάται του ἀφιέρωσαν καὶ ἐφέτος τὴν κυρίαν προσπάθειάν των εἰς τὴν παρασκευὴν καὶ παρουσίαν δημοσιευμάτων.

α') Ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν ὁ Α' τόμος τοῦ ΑΡΧΕΙΟΥ ΨΑΡΩΝ, ἐκδιδομένου ὑπὸ τοῦ ὑφηγητοῦ Βασ. Σφυρόερα, καὶ εἶναι ὑπὸ ἐκτύπωσιν ὁ Β' τόμος.

β') Ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν ΤΑ ΧΑΡΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ, συλλεγόμενα καὶ ἐκδιδόμενα ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ἀναστ. Ὁρλάνδου μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Λ. Βρανούση. Περὶ τοῦ ἔργου τούτου, τὸ ὁποῖον, πλὴν τῶν ἄλλων, ἀποδεικνύει τὸν συνεχῆ ἱστορικὸν βίον τοῦ τόπου ἀπὸ τοῦ Ε' μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐλέχθησαν τὰ δέοντα ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας (συνεδρία 9 - 5 - 1974).

γ') Ἐξετυπώθησαν τρεῖς καθυστερημένοι τόμοι τῆς ΕΠΕΤΗΡΙΔΟΣ τοῦ Κέντρου, περιέχοντες κυρίως ἀνέκδοτα κείμενα τῆς πρὸ τοῦ 1821 χρονικῆς περιόδου καὶ σχετικὰς πραγματείας. Εἰς ἓνα τῶν τόμων τούτων καὶ εἰς αὐτοτελὲς τεῦχος ἐξ ὑπερεκατὸν σελίδων δημοσιεύεται ἀναλυτικὴ ἀναγραφὴ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ *Μανουὴλ Γεδεών*, καταρτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Πατρινέλη. Ὁ *Μανουὴλ Γεδεών* (1851 - 1943), ἀναλώσας τὸν μακρότατον βίον του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως καὶ εἰς τὴν ἱστοριοδιφίαν, πρόσεδρον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐκδότης ἢ συντάκτης περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων ἐν Κων/πόλει καὶ ἐν Ἀθήναις, ὑπῆρξεν ἀκάματος ἐρευνητῆς καὶ πολυγραφώτατος συγγραφεύς, ὄχι μόνον αὐτοτελῶν βιβλίων, ἀλλὰ καὶ ἑκατοντάδων μικρῶν δημοσιευμάτων, ἐγκατεσπαρμένων εἰς δυσπρόσιτα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας τῆς Κων/πόλεως, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς λοιπῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς. Τὰ δημοσιεύματα ταῦτα, ὑπερβαίνοντα τὰς ἑπτὰ ἑκατοντάδας, εἶναι συνήθως παρουσίαις ἀνεκδότου ὕλικου. Ἡ ἀναλυτικὴ ἀναγραφὴ των, συνοδευομένη ἀπὸ μικρὰς περιλήψεις καὶ συστηματικὰ εὐρετήρια, καθιστᾷ ἤδη προσιτὴν εἰς τοὺς ἐρευνητὰς πρὸς περαιτέρω ἀξιοποίησιν τὴν ἀνεκτίμητον προσφορὰν ἐνὸς τῶν πλέον χαλκέντερων μεσαιωνοδιφῶν μάς. Διὰ τὴν ἐκπόνησιν τῆς ἀναλυτικῆς ταύτης βιβλιογρα-

φίας τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Μανουὴλ Γεδεὼν πολύτιμος ὑπῆρξεν ἢ συμβολὴ τῆς θυγατρὸς του κυρίας Σοφίας Γεδεῶν.

δ') Ἐξετυπώθησαν καὶ τίθενται εἰς κυκλοφορίαν οἱ δύο πρῶτοι τόμοι τῆς ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ, τοῦ δημοσιογραφικοῦ ὄργάνου τῶν συναργατῶν τοῦ Ρήγα (ὁ Α' τόμος, τοῦ ἔτους 1791, ἐξ ὑπερεξακοσίων σελίδων, μὲ προλεγόμενα Λ. Βρανούση, ὁ Β' τόμος, τοῦ ἔτους 1792, ἐκ χιλίων περίπου σελίδων). Συνεχίζεται ἡ ἐκτύπωσις τῶν ἐπομένων τόμων.

ε') Εἰς τὴν σειρὰν τῶν αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων τοῦ Κέντρου ἐκτυπώνεται ἐπίσης τὸ ἔργον τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος *Γεωργίου Χούμνου*, εἰς κριτικὴν ἔκδοσιν παρασκευασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Γ. Μέγα.

ς') ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΩΝ ΜΕΤΕΩΡΩΝ, ἥτοι ὁ περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ὑπερχιλίων χειρογράφων κωδίκων, ποὺ φυλάσσονται εἰς τὰς μονὰς τῶν Μετεώρων, καὶ ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΕΩΡΩΝ, ἥτοι ἡ διπλωματικὴ ἔκδοσις τῶν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν ἐγγράφων τοῦ αὐτοῦ μοναστικοῦ κέντρου τῆς Θεσσαλίας, εἶναι πάντοτε μεταξὺ τῶν κυρίων ἐργασιῶν τοῦ ἐρευνητικοῦ καὶ ἐκδοτικοῦ προγράμματος τοῦ Κέντρου. Μετὰ τὸν Α' τόμον τοῦ ἔργου, ποὺ ἐκυκλοφόρησε πρὸ ἑτῶν ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ Ν. Βέη μὲ μακρὰ προλεγόμενα τοῦ Λ. Βρανούση, ἔχει ἀρχίσει καὶ προχωρεῖ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Β' τόμου.

Εἶναι ὁμως γνωστὸν ὅτι ἡμῖσιν αἰῶνα πρὸ τοῦ Βέη, τὸ 1859, εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὰ Μετέωρα ὁ Ρώσος ἀρχιμανδρίτης Πορφύριος Οὐσπένσκυ, ὁ ὁποῖος συναπεκόμισε τότε εἰς Ρωσίαν ὅ,τι ἔκρινε σκόπιμον ἢ ὅ,τι τοῦ ἐπετράπη νὰ συναποκομίση ἀπὸ τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ ἀρχεῖα τῶν ἐκεῖ μονῶν. Ἄλλ' ἐν ἔτος πρὸ τοῦ Οὐσπένσκυ, εἰς τὰ 1858, εἶχεν ἀναδιφήσει τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ ἀρχεῖα τῶν Μετεώρων ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος Λέον Heuzey. Ἐκ τῶν ὀλίγων σχετικῶν δημοσιευμάτων τοῦ Heuzey ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνη ὅτι ἡ ἐκ Μετεώρων συγκομιδὴ του δὲν περιορίζετο εἰς ὅσα οὗτος ἐδημοσίευσεν. Ἀπὸ τὴν διαπίστωσιν ταύτην κινούμενος ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Λ. Βρανούσης ἀνεζήτησεν εἰς Παρίσιους τοὺς ἀπογόνους τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἀνεύρισκε καὶ τὰ κατάλοιπά του. Ἐπέτυχε πράγματι νὰ ἀνακαλύψῃ τὰ ἐν λόγῳ κατάλοιπα, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ τὸ ἐκ Μετεώρων ὑλικόν: τετράδια περιέχοντα ὅσα ἀντέγραψεν ἢ ἐσημείωσε τὸ 1858 ὁ Λέον Heuzey ἀναδιφῶν τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ ἀρχεῖα τῶν θεσσαλικῶν μονῶν (βυζαντινὰ ἐγγράφα καὶ χρονολογικὰ κείμενα, ἐπιγραφάς, σκαριφήματα κλπ., ἀκόμη δὲ καὶ δημοτικὰ τραγούδια). Ὁ ἐπιζῶν ἕγγονος τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου, ἀρχαιολόγος ἐπίσης καὶ συγγραφεύς, κ. Jacques Heuzey (ὁδὸς Alfred de Vigny, ἀρ. 11bis), κληρονομήσας καὶ ποικιλοτρόπως ἀξιοποιήσας τὰ κατάλοιπα τοῦ πάππου του, μὲ συγκινητικὴν προθυμίαν παρεχώ-

ρησεν εἰς τὸν Λ. Βρανούσην πρὸς μελέτην ὁλόκληρον τὸ ἐκ Μετεώρων ὕλικόν, ἐπιτρέψας μάλιστα εἰς αὐτὸν νὰ τὸ συμπαραλάβῃ καὶ νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ μελετηθῇ ἐν ἀνέσει, κυρίως δὲ διὰ νὰ διαπιστωθῇ καὶ μὲ ἐπιτόπιον ἔλεγχον, ἂν τὸ 1858, πρὸ τοῦ Οὐσπένσκου καὶ τοῦ Βέη, ὑπῆρχεν ἐνδεχομένως κάτι ἐπὶ πλεόν εἰς τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ ἀρχεῖα τῶν Μετεώρων.

VI. Ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος κατάστασις ἐπιστρατεύσεως δὲν ἐπέτρεψε τὴν πραγματοποίησιν τῆς προγραμματισθείσης καὶ ἐφέτος ἐρευνητικῆς ἀποστολῆς εἰς Μετέωρα.

Ἡ αὕτη κατάστασις καὶ τὰ συνεπακόλουθα αὐτῆς ἐματαίωσαν τὴν μετάβασιν εἰς Βουκουρέστι τοῦ Διευθυντοῦ καὶ δύο συντακτῶν τοῦ Κέντρου (Λ. Βρανούση, Β. Σφυρόερα καὶ Ἰωάννας Κόλια), οἱ ὅποιοι μετεῖχον δι' ἀνακοινώσεων εἰς τὸ συνελθὸν ἐκεῖ *I' Διεθνὲς Συνέδριον Σπουδῶν ΝΑ Ἐυρώπης - IIIeme Congrès International des Études du Sud-Est Européen* (πρβλ. καὶ ἐφημ. «Ἀθηναϊκὴ» 31-8-74, σ. 7, «Τὰ Νέα» 14-9-74).

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Λ. Βρανούσης κληθεὶς μετέβη εἰς Βάρναν τῆς Βουλγαρίας (9-13 Ἀπριλ. 1974) καὶ μετέσχε συσκέψεως ἐμπειρογνωμόνων πρὸς καθορισμὸν τῶν θεμάτων τοῦ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς UNESCO ὀργανουμένου Διεθνοῦς Συνεδρίου ὑπὸ τὸν τίτλον *Les cultures slaves et les Balkans*. Ἐν συνεχείᾳ ἐκλήθη ἐπίσης καὶ μετέσχε σχετικῆς συσκέψεως εἰς τὸ Ἴδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου Αἴμου (Θεσ/νίκη 10-5-1974).

Ὁ Διευθυντὴς καὶ ἡ συντάκτις τοῦ Κέντρου Ἰωάννα Κόλια παρηκολούθησαν τὰς ἐργασίας Διεθνοῦς Συνεδρίου *Παλαιογραφίας, Κωδικολογίας καὶ Διπλωματικῆς*, τὸ ὅποion εἶχεν ὀργανωθῆ ὑπὸ τοῦ CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique) τῆς Γαλλίας καὶ συνῆλθεν εἰς Παρισίους ἀπὸ 21 ἕως 26 Ὀκτωβρίου 1974.

VII. Ἐρευνητικὴ ἀποστολὴ τοῦ Λ. Βρανούση εἰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἀπέδωσε σημαντικὰ εὐρήματα.— Ἐν συνόψει: α') Ἀνιχνεύθησαν, ἐπεσημάνθησαν καὶ ἐφωτογραφήθησαν εἰδησεογραφικαὶ καὶ ἄλλαι πηγαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀντλεῖ τὴν ὕλην τῆς ἡ ΕΦΗΜΕΡΙΣ τῶν ἔτων 1791-1797 (ἡ ἐφημ. MONITEUR τῆς ἐπαναστατικῆς Γαλλίας κ. ἄ.).— β') Ἀνεζητήθησαν καὶ ἐξηκριβώθησαν διαφωτιστικὰ στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν ἐκδοτῶν τῆς «Ἐφημερίδος» ἀδελφῶν Μαρκίδων Πούλιου.— γ') Ἀνιχνεύθησαν καὶ ἐταυτίσθησαν ξένα πρότυπα ἀνεκδότων πολιτικῶν συγγραμμάτων μεταφρασθέντων εἰς τὴν ἑλληνικὴν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα.— δ') Ἀνιχνεύθησαν καὶ ἐπεσημάνθησαν ξένα

πρότυπα χρησολογικῶν κειμένων, ἐνδεχομένως δὲ καὶ τῶν περιωνύμων προορη-
σεων τοῦ «Ἀγαθαγγέλου». — ε') Ἀνευρέθησαν τὰ προαναφερθέντα κατάλοιπα
τοῦ L. Heuzey κ.π.ᾶ.

Ὁ Λ. Βρανούσης μετέβη ἐπίσης εἰς Simancas καὶ συνεπλήρωσε παλαιότε-
ραν συγκομιδὴν του ἀπὸ τὰ ἐκεῖ Ἰσπανικὰ Ἀρχεῖα — ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς
τὰς μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου κινήσεις τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων
εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου
(† 1611).

VIII. Τὸ Κέντρον Ἑρεῦνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ
ἐξυπηρέτησε καὶ ἐφέτος ποικιλοτρόπως δεκάδας ἐρευνητῶν, ἐκπροσώπους συνα-
φῶν Ἰδρυμάτων κτλ., Ἕλληνας καὶ ξένους, προσελθόντας αὐτοπροσώπως ἢ ἀπο-
ταθέντας εἰς αὐτὸ δι' ἀλληλογραφίας.

IX. Ἄς προστεθῆ, τέλος, ὅτι ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρον Λ. Βρανούσης
δι' ὁμιλιῶν καὶ συνεντεύξεων (ραδιοφ. ἐκπομπὴ 23-8-74, ἔφημ. «Τὰ Νέα» 14-9-74),
διὰ διαβημάτων καὶ ἄλλων ἐνεργειῶν, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, προσεπάθησε
νὰ ὑποκινήσῃ διεθνεῖς ὀργανισμούς, ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα, ξένας προσωπικότη-
τας καὶ διεθνῆ Συνέδρια νὰ λάβουν θέσιν ἔναντι τῆς Κυπριακῆς τραγωδίας, τι-
μηθεῖς διὰ τοῦτο καὶ μὲ τὴν εὐαρέσκειαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου (ἐπιστολὴ
ἐκ Λονδίνου 4-9-74).

17 Δεκεμβρίου 1974.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρον
Λ. Βρανούσης